

4. Козьмійних А.В. Роль інституту адвокатури в реалізації правозахисної функції громадянського суспільства : автореф. дис...канд. політ. наук: 23.00.02 [Електронний ресурс] / А.В. Козьмійних — Одеса 2008.
5. Лациба М.В. Чому нам потрібен новий закон «Про громадські організації» / М. Лациба, О. Вінніков, М. Слюсаревський — К., 2008.
6. Нотаріат в Україні : Курс лекцій. — К., 2001.
7. Про адвокатуру: Закон України від 19 грудня 1992 року № 2887-ХІІ // ВВР України — 1993. — № 9. — ст.62.
8. Про асоціації органів місцевого самоврядування : Закон України від 16 квітня 2009 року № 1275-VI // ВВР України. — 2009. — № 38. — ст.534.
9. Про благодійництво та благодійні організації : Закон України від 16 вересня 1997 року № 531/97-ВР // ВВР України. — 1997. — № 46. — ст.292.
10. Про затвердження Порядку сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади: Постанова Кабінету Міністрів України від 5 листопада 2008 р. № 976 // Урядовий кур'єр. — 2008. — № 214. — 11 листопада.
11. Про молодіжні та дитячі громадські організації : Закон України від 1 грудня 1998 року № 281-XIV // ВВР України. — 1999. — № 1. — ст.2.
12. Про нотаріат : Закон України від від 02.09.1993 № 3425-ХІІ // ВВР України. — 1993. — № 39. — Ст. 383.
13. Про об'єднання громадян : Закон України від 16 червня 1992 року № 2460-ХІІ // ВВР України. — 1992. — № 34. — ст.504.
14. Про організації роботодавців : Закон України від 24 травня 2001 року № 2436-ІІІ // ВВР України. — 2001. — № 32. — ст. 171.
15. Про професійних творчих працівників та творчі спілки : Закон України від 7 жовтня 1997 року № 554/97-ВР // ВВР України. — 1997. — № 52. — ст.312.
16. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності : Закон України від 15 вересня 1999 року № 1045-XIV // ВВР України. — 1999. — № 45. — ст.397.
17. Про схвалення Концепції сприяння органами виконавчої влади розвитку громадянського суспільства: схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21 листопада 2007 р. № 1035-р // Офіційний вісник України від 03.12.2007 — 2007. — № 89. — ст. 89, ст 3284, код акта 41584/2007.
18. Разметаєва Ю.С. Права людини як фундаментальна цінність громадянського суспільства: автореф. дис...канд. юрид. наук: 12.00.01 [Електронний ресурс] / Ю.С. Разметаєва.— Х., 2009.
19. Стан та динаміка розвитку неурядових організацій України 2002-2010 роки: Звіт за даними дослідження / Л. Паливода, С. Голота. — К., 2010.
20. Характеристика громадських формувань як інститутів громадянського суспільства : Роз'яснення Міністерства юстиції України від 24.01.2011 // [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=n0016323-11>.

Надійшла до редакції 11.10.2011

ОПАЦЬКИЙ Р.М.,
кандидат юридичних наук
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

УДК 340.0

ПОНЯТТЯ І ЗМІСТ ЮВЕНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ

У статті надано характеристику поняття ювенальної юстиції. Окреслено авторське бачення даної категорії та можливі шляхи її застосування.

Ключові слова: ювенальна політика, ювенальна юстиція, права дітей, неповнолітні.

В статье характеризуется понятие ювенальной юстиции. Очерчены авторское видение данной категории и возможные пути ее применения.

Ключевые слова: ювенальная политика, ювенальная юстиция, права детей, несовершеннолетние.

The article given characteristic concept of juvenile justice. Author outlined the vision of this category and possible ways of its application.

Keywords: juvenile policy, juvenile justice, the rights of children, minors.

Сьогодні розвиток ювенальної юстиції як правової основи соціальної політики щодо неповнолітніх є головною точкою докладання зусиль законодавчих, виконавчих і судових органів, органів місцевого самоврядування, різних інститутів громадянського суспільства в Україні.

Сучасний період соціально-економічного розвитку України характеризується поглибленням протиріч різного характеру, в тому числі і в області охорони прав і законних інтересів неповнолітніх, а також загостренням проблем соціальної дезадаптації дітей і підлітків.

На думку юристів, педагогів, психологів, політологів та інших фахівців, соціальне і правове становище неповнолітніх оцінюється як критичне.

Однією із серйозніших проблем української держави стає збільшення числа бездоглядних дітей, які втратили сімейні і родинні зв'язки, кинуті батьками або пішли з сімей, що не забезпечили дитині мінімально необхідних умов для життя та повноцінного розвитку, жорстоко поводитися з ними. Ці діти, як правило, займаються бродяжництвом, жебрацтвом, дрібним злодійством, систематично вживають спиртні напої, токсичні і наркотичні речовини. Вони часто стають жертвами сексуальних злочинів, виявляються втягнутими у протиправну діяльність. Їх життя і здоров'я постійно знаходяться під загрозою.

Не меншим бичем української держави є щорічне зростання кількості правопорушень, скоєних дітьми та підлітками. Відзначається зростання насильницьких і корисливих злочинів, злочинність неповнолітніх поступово набуває організованого і групового характеру. Майже кожне третє правопорушення вчинюється непрацюючими і підлітками, що не відвідують школу. Значне число підлітків скоюють суспільно небезпечні діяння до досягнення віку кримінальної відповідальності.

Звертає на себе увагу малоефективна і розрізнена діяльність існуючих інститутів державної системи профілактики бездоглядності та правопорушень неповнолітніх в Україні. Дуже повільно розвивається мережа спеціалізованих установ для неповнолітніх, які потребують соціальної реабілітації, відсутні спеціальні навчально-виховні заклади для дітей та підлітків з девіантною поведінкою, не достатньо розвинена підліткова наркологічна служба.

Сформована ситуація свідчить про неефективність системи попередження правопорушень неповнолітніх та істотні недоліки правосуддя у справах неповнолітніх, що зумовлено такими причинами.

По-перше, оскільки кримінальні справи неповнолітніх фактично розглядаються в загальному порядку, передбаченому КПК України, прирівнювання неповнолітнього до дорослого в суді призводить не тільки до порушення його основних прав, встановлених у міжнародно-правових актах, але й зумовлює неефективність самого судового рішення.

По-друге, відсутність системи міжвідомчої взаємодії та системна роз'єднаність суб'єктів правовідносин, пов'язаних з провадженням у справах неповнолітніх (суд, прокуратура, ОВС, ОПП, адвокатура, громадські організації, соціальні служби), обумовлює вузьковідомчий підхід до роботи з неповнолітніми.

По-третє, каральна спрямованість підходу до вибору заходів кримінально-правового впливу на неповнолітніх призводить до того, що по Україні в середньому кожен восьмий засуджений – неповнолітній. Незважаючи на те, що міжнародні стандарти передбачають переважне застосування до неповнолітніх виховних заходів, українське законодавство передбачає призначення таких заходів у деяких (як правило, виняткових) випадках, якщо буде встановлено, що виправлення неповнолітнього може бути досягнуто без застосування покарання. У результаті в Україні в середньому щорічно тільки одна десята частина неповнолітніх звільняється від кримінальної відповідальності і покарання з застосуванням примусових заходів виховного впливу.

Множинність зазначених проблем та їх багатогранний характер зумовлюють необхідність принципового вдосконалення правосуддя щодо неповнолітніх. Це породжує ряд питань теоретичного, правового та практичного характеру, що вимагають вивчення та прийняття відповідних рішень на законодавчому рівні. Тому особливої актуальності набувають дослідження, що дозволяють проаналізувати чинне українське кримінально-процесуальне законодавство з точки зору можливостей функціонування на його базі ювенальної юстиції, заснованої на міжнародно-правових стандартах.

Саме вищезазначені положення визначають актуальність цієї теми.

Проблемність розвитку теми ювенальної юстиції в українській науці пов'язана і багато в чому обумовлена особливостями історичного шляху формування правосуддя у справах неповнолітніх в Україні. Оскільки створення, функціонування і скасування спеціального правосуддя для неповнолітніх в Україні було пов'язане з першими десятиліттями ХХ століття, основні фу-

ндаментальні дослідження в цій області співпали з цими часовими рамками.

З метою реформування правосуддя у справах неповнолітніх у Російській імперії комісія у складі І.Я. Фойницького, П.І. Люблінського та мирових суддів А.М. Беляміна і М.А. Окунева розробила проект положення про устанovu особливого суду у справах неповнолітніх до 17 років.

У радянський період особлива увага приділялася з'ясуванню причин і умов, що сприяють росту злочинності неповнолітніх у СРСР. Цими проблемами займалися В.В. Верін і М.А. Карманов, Н.А. Горшенєва і Г.М. Мінковський. Питання реабілітації та виховання неповнолітніх правопорушників в Радянському Союзі аналізували Ю.М. Антонян, К.М. Бейсебаєв, Н.І. Крюкова і Л.А. Рябіс, А.М. Белякова, Д.С. Карєв і В.С. Орлов, К.Е. Ігошев.

Проблема охорони дитинства та захисту прав дітей в сучасній українській юриспруденції опрацьовується насамперед представниками наук цивільно-правового (Л.М. Зілковська, О.І. Карпенко, Л.В. Кулачок, Л.П. Короткова, В.Ю. Москалюк, Л.А. Ольховик, Ж.Л. Чорна) та кримінально-правового (В.М. Бурдін, Є.М. Гідулянова, Т.О. Гончар, А.С. Голубов, В.В. Вітвіцька, М.Г. Заславська, С.М. Зеленський, С.Г. Киренко, С.М. Корецький, О.О. Левендаренко, Л.В. Левицька, В.Ф. Мороз, Г.М. Омеляненко, С.Г. Поволоцька, А.Б. Романюк, І.О. Топольскова, Н.С. Юзікова, О.О. Ямкова, Н.В. Яницька, А.О. Яровий та ін.) циклів. Окремі праці присвячені особливостям адміністративної відповідальності неповнолітніх та їх батьків (О.В. Горбач, Я.М. Квітка, Ю.І. Ковальчук, С.Г. Романчук), трудовим правовідносинам за участю дітей (О.С. Реус), імплементації міжнародного ювенального права (О.І. Вінгловська, Мохаммад Аль Нсур). Але за винятком кандидатської дисертації С.П. Коталейчука, присвяченої теоретичним аспектам правового статусу неповнолітніх, відсутні загальнотеоретичні дослідження ювенального права як нового напрямку в правовому регулюванні суспільних відносин в Україні.

Деякі питання судочинства у справах неповнолітніх стали предметом обговорення на щорічних наукових конференціях і семінарах, проведених у різних регіонах України («Реформування правової системи України: проблеми і перспективи розвитку в контексті європейської інтеграції», 28–29 квітня 2004 р., Київ; «Девіантна поведінка неповнолітніх: проблеми, пошуки, рішення», 30 листопада 2005 р., Харків; «Ювенальна політика та ювенальна юстиція сучасної держави», 22–23 вересня 2007 р., Одеса; VIII науково-теоретична конференція «Правовий статус і правосуб'єктність особи: теорія, історія, компаративістика», 14–15 грудня 2007 г., Санкт-Петербург; II та III наукові семінари «Порівняльне правознавство: сучасний стан і перспективи розвитку», 24–27 квітня 2007 р., 17–20 квітня 2008 р., Сімферополь, та ін.).

Разом з тим слід зазначити, що в науковій літературі відсутній єдиний підхід до визначення поняття "ювенальна юстиція", принципів і функцій ювенальної юстиції. У юридичній науці досі не була запропонована цілісна концепція імплементації міжнародних стандартів у сфері правосуддя у справах неповнолітніх в українське законодавство та формування адекватної практики його застосування при використанні зарубіжного досвіду в розробці теоретико-практичної моделі ювенальної системи в Україні.

Метою статті є комплексне, системне дослідження сутності, особливостей поняття ювенальної юстиції відповідно до міжнародно-правових стандартів у рамках теоретичної концепції ювенальної юстиції та розробка рекомендацій щодо вдосконалення системи правосуддя у справах неповнолітніх в Україні та імплементації міжнародних норм в українське законодавство.

Досягнення зазначених цілей зумовило постановку і послідовне вирішення таких основних завдань:

1. Визначити поняття "ювенальна юстиція".
2. Виявити співвідношення понять "ювенальна юстиція" і "ювенальна система", показати місце і роль ювенальної юстиції в ювенальній системі.
3. Використовуючи результати дослідження, сформулювати теоретичні висновки та виробити пропозиції щодо вдосконалення системи українського правосуддя у справах неповнолітніх, органів і установ по захисту прав неповнолітніх.

Вихідним методом дослідження є діалектичний метод наукового пізнання. Широко використовувалися соціологічний, формально-логічний, системний, структурно-функціональний, семантичний, історичний та інші методи наукового пізнання.

Донині немає чіткого визначення поняття ювенальної юстиції та її елементного складу, а також не визначено місце цієї юстиції в системі протидії злочинності неповнолітніх. Це питан-

ня практично не розглянуто, а тим часом воно, на наш погляд, має велике значення.

Етимологічно термін "ювенальний" бере свій початок від латинського слова *juvenis* (*junior*), що означає «молодий, юний», а також «молода людина, юнак, дівчина».

Розглядаючи елементи ювенальної юстиції, важливо визначити, що ж саме слід розуміти під ювенальною юстицією. Серед вчених і практиків досі немає єдиної думки про те, яке місце займає ювенальна юстиція в системі протидії злочинності неповнолітніх. Одні автори зазначають, що ювенальна юстиція – елемент системи профілактики. Інші вважають, що профілактика входить у ювенальну юстицію. Так, С.М. Апатенко вказує, що ювенальна юстиція – це спеціальна система взаємодіючих інститутів, що займаються захистом прав та інтересів неповнолітніх, профілактикою дитячої безпритульності, бездоглядності та правопорушень неповнолітніх [1].

Деякі автори ототожнюють поняття ювенальної юстиції з ювенальним судом. Зокрема, А.В. Ліхтенштейн вважає, що "ювенальна юстиція являє собою судову систему, яка здійснює правосуддя у справах про неповнолітніх і має завдання судового захисту прав і законних інтересів неповнолітніх та судового розгляду справ про правопорушення та злочини неповнолітніх" [2].

Е.Л. Воронова визначає ювенальну юстицію як систему захисту прав і законних інтересів неповнолітніх, яка об'єднує навколо спеціалізованого суду у справах неповнолітніх соціальні служби (органи та установи державної системи профілактики бездоглядності та правопорушень неповнолітніх), громадські організації [3].

Вказаний автор також зазначає, що "ювенальна юстиція – це і особлива система правосуддя, при якій її центральна ланка – ювенальний суд (суддя, що спеціалізується у справах неповнолітніх) – тісно взаємодіє із соціальними службами як до розгляду справи судом, так і після прийняття судового рішення, незалежно від того, чи розглядає суд матеріали щодо неповнолітнього правопорушника, чи здійснюється захист його прав у порядку цивільного судочинства".

Член Конституційної ради доктор юридичних наук С.Ф. Бичкова виділяє декілька понять ювенальної юстиції:

- 1) система особливого судочинства у справах про правопорушення неповнолітніх, які вчинили кримінально карані діяння і досягли віку кримінальної відповідальності;
- 2) система норм і інститутів, пов'язаних з дитиною як суб'єктом правопорушень, незалежно від віку або категорій правопорушень;
- 3) система, що включає не тільки відповідне законодавство, але і комплекс державних та інших органів і організацій, що мають своїм призначенням захист прав і законних інтересів неповнолітніх; здійснюють правосуддя щодо неповнолітніх, реагування на правопорушення неповнолітніх.

На думку С.Ф. Бичкової, оптимальним є останнє визначення, "тому що у випадку прийняття його в якості базового можуть бути максимально мірою реалізовані принципи ювенальної юстиції, які зумовлюють виділення її із загальної юстиції: переважно охоронна орієнтація, виховання, соціальна насиченість, максимальне врахування при здійсненні процесуальних дій і прийнятті процесуальних рішень щодо неповнолітніх їх індивідуальності" [5].

У той же час аналіз вищенаведених визначень дозволяє дійти висновку про те, що вони розглядають лише юридичну основу, тобто правові акти, які регламентують діяльність ювенальних судів, та нормативні акти, спрямовані на правовий захист прав неповнолітніх. З цим можна не погодитися, оскільки ювенальній юстиції притаманний і соціальний аспект, до якого закладені ідеї, спрямовані на виховання, соціальний захист неповнолітнього, скорочення шкідливого впливу на дітей і підлітків судового розгляду справ і суворості кримінальних покарань.

Так, С.В. Ярова зазначає, що "прихильниками ювенальної юстиції стають у першу чергу не юристи, а представники інших областей знання: лікарі, психологи, педагоги ... У цьому громадському процесі є одна особливість – неюристи розширюють теоретичний і практичний простір ювенальної юстиції, переносячи акценти на відповідні методико-психологічні, соціальні служби допомоги дітям і підліткам, забуваючи, що базові правові засади її діяльності мають розроблятися професіоналами-юристами ... і основний зміст цього поняття – це насамперед правосуддя і центральною його ланкою є суд" [4].

Проте здійснення правосуддя щодо неповнолітніх тісно пов'язане з діяльністю спеціалі-

зованих органів і допоміжних соціально-психологічних служб ювенального профілю, які сприяють ефективності функціонування ювенальних судів як до розгляду справи судом, так і після прийняття ним судового рішення. Інакше кажучи, теоретичний і практичний внесок неюристів, тобто різних методико-психологічних, соціальних служб допомоги дітям та підліткам, так само значний, як і юристів.

Правові та соціальні основи ювенальної юстиції мають знаходитися в постійній взаємодії, що становить механізм захисту прав дитини. Під таким механізмом слід розуміти систему соціальних і правових засобів, що застосовуються для забезпечення реалізації його прав.

Таким чином, у поняття ювенальної юстиції необхідно вкладати як правову, так і соціальну основи, оскільки правові норми, що стосуються неповнолітніх, встановлюються виходячи з особливостей особистості неповнолітнього, які досліджуються соціальними працівниками. Соціальний працівник, по суті, є помічником судді: він досліджує соціальну ситуацію і особливості особистості правопорушника, а також виробляє індивідуальні програми реабілітації. У зв'язку з цим можна говорити, що соціальна насиченість ювенальної юстиції не може бути досягнута судом без залучення до участі в процесі фахівців інших служб та установ.

Слід вказати, що ювенальну юстицію відрізняють такі специфічні принципи, яких немає ні в одному інституті права:

- переважно охоронна орієнтація. Цей принцип специфічний, тому що ювенальна юстиція створювалася і діє дотепер переважно як кримінальне правосуддя, завдання якого найчастіше асоціюються з кримінальним переслідуванням, обвинуваченням, осудом, покаранням, а не з пріоритетом захисту тих, хто скоїв злочин. Проте історично суд у справах неповнолітніх створювався як суд, який вирішує двоєдину задачу: захисту прав дітей і підлітків – і кримінального переслідування неповнолітніх злочинців;

- соціальна насиченість. Суть цього принципу – у широкому використанні в судовому процесі у справах неповнолітніх неюридичних спеціальних знань, в акценті на вивченні соціальних умов життя неповнолітніх, що постали перед судом, соціально-психологічних ознак їх особистості. Використання таких спеціальних знань у західній правовій науці носить назву "непрофесійний елемент";

- максимальна індивідуалізація судового процесу. Індивідуалізація в рамках ювенальної юстиції є її принципом, тому що в центрі судового процесу знаходиться особистість неповнолітнього, і саме їй в першу чергу підпорядкована вся судова процедура, що включає правила, відсутні в загальному правосудді. Так, концепція ювенальної юстиції передбачає, що судочинство у справах неповнолітніх має неформальний характер, але це не збігається з традиційними уявленнями про суворо регламентовану в законі процедуру. Законодавство та судова практика тих країн, де функціонують суди для неповнолітніх, оцінюють таку правову ситуацію як найефективнішу стосовно підлітків.

Виходячи з вищевикладеного, можна зробити висновок, що метою ювенальної юстиції є не покарання як таке, а виховання молодих людей шляхом скорочення шкідливого впливу на дітей і підлітків фактора залучення їх у кримінальне судочинство.

Отже, при характеристиці ювенальної юстиції необхідно виділяти кілька аспектів:

- по-перше, ювенальна юстиція – система державних органів, чия діяльність спрямована на захист прав і законних інтересів неповнолітніх, серед яких провідне місце займають ювенальні суди;

- по-друге, в ній наявні специфічні принципи, на яких ґрунтуються судові органи при здійсненні кримінального правосуддя щодо неповнолітніх;

- по-третє, присутній певний механізм, за допомогою якого державні органи здійснюють захист прав дитини;

- по-четверте, для неї обов'язковою є взаємодія судових органів з різними соціальними службами допомоги дітям і підліткам.

З урахуванням вищевикладеного можемо запропонувати таке визначення. Ювенальна юстиція – це заснована на специфічних принципах особлива система захисту прав неповнолітніх, що включає в себе сукупність державних органів, діяльність яких здійснюється спільно з відповідними медико-психологічними, соціальними службами допомоги дітям і підліткам, що забезпечує реалізацію їх прав .

Саме таке розуміння ювенальної юстиції має бути й у законодавця, який, розроблятиме проект закону "Про основи системи ювенальної юстиції", націливши його на забезпечення взаємодії різних державних, муніципальних і громадських інститутів, що займаються проблемами дітей. Ця взаємодія будуватиметься відповідно до широкого розуміння системи ювенальної юстиції, до якої входять не тільки суди, що займаються справами неповнолітніх, а й позасудові органи, а також недержавні некомерційні організації, націлені на захист прав дітей та на реалізацію реабілітаційних програм. Разом з тим проект закону спрямований на розвиток зв'язків усіх державних і недержавних інститутів, що має підвищити ефективність використання наявних ресурсів. Причому особливе місце в побудові взаємодії різних державних органів у цій системі відводиться ювенальним судам.

Список використаної літератури:

1. Апатенко С.Н. Ювенальная юстиция в системе государственной молодежной политики // Становление ювенальной юстиции в России: опыт, проблемы и перспективы: Материалы "круглого стола" Государственной Думы ФС РФ // Всероссийский информационный портал "Ювенальная юстиция в России".
2. Головизнина М.В., Данилова Н.Ю., Лихтенштейн А.В. История эксперимента: опыт создания элементов ювенальной юстиции в Санкт-Петербурге // Вопросы ювенальной юстиции. – 2006. – № 2 (7).
3. Воронова Е.Л. Внедрение элементов ювенальной юстиции и восстановительного правосудия в деятельность мировых судей: Метод. рекомендации. – Ростов н/Д., 2004.
4. Яровая С.В. Ювенальные суды: за и против. // Юрист. – 2008. – № 6.
5. Бычкова С.Ф. Ювенальная юстиция в Республике Казахстан: перспективы развития // Юрист. – 2003. – № 11 (29).

Надійшла до редакції 28.10.2011

ШТОКАЛО М.Р., здобувач
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

УДК 340.12

**РОЗВИТОК ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВИХ УЯВЛЕНЬ
ПРО ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У ФІЛОСОФІЇ ХХ СТ.**

З'ясовано філософсько-правові аспекти формування та розвитку ідеї відповідальності у філософії ХХ ст. Утвердження особистісного начала, творчої ролі людини через визнання її свободи у цей час спричинило сприйняття соціальної відповідальності як сили, що стримує й керує суб'єктом відповідальності і свободи. Соціальну відповідальність розглянуто як надійність, що здійснює регулятивну функцію поведінки людини у суспільстві. Право досліджено як феномен, що впливає із взаємодії суб'єктів і є можливим лише за умови їх моральної відповідальності.

Ключові слова: відповідальність, свобода, людина, суспільство, надійність.

Исследуются философско-правовые аспекты формирования и развития идеи ответственности в философии XX ст. Утверждение личностного начала, творческой роли человека через признание его свободы в этот период повлекло за собой восприятие социальной ответственности как сдерживающей и направляющей силы для субъекта ответственности и свободы. Социальная ответственность рассматривается как надежность, функцией которой является регуляция поведения человека в обществе. Право подается как феномен, вытекающий из взаимодействия субъектов и возможный лишь при условии их моральной ответственности.

Ключевые слова: ответственность, свобода, человек, общество, надежность.

In article is found out philosophical-legal aspects of forming and development of idea of responsibility in philosophy of XX century. Claim of the personality beginning, creative role of man, through confession of its freedom in this time entailed that social responsibility comes forward retentive and sending force for the subject of responsibility and freedom. Social responsibility is examined as reliability, it regulates of conduct of man in society. A law is examined as such, that swims out from co-operation of subjects and possibly only on condition of their moral responsibility.

Keywords: responsibility, freedom, man, society, reliability.

